

HET ZEEGEVOEL

De zee doet iets met een mens. Geen sterveling blijft onbewogen bij het geweld van een storm, de rust die een verre einder uitstraalt, de oneindige dieptes die voor mensenogen onzichtbaar blijven... In deze rubriek gaan we op zoek naar de relatie tussen mens en zee.

OVER ROESCHAARD, DE NEKKERMAN EN ANDER GESPUIS

De duïsternis van dichte wouden, de echo in diepe grotten en mist boven de moerassen lenen zich zoveel beter als schuilplaats voor trollen, geesten en andere angstaanjagende gedochten dan de zee en het strand. Maar wanneer het licht deemstert over de zee, worden ook strand en duinen desolate plekken en onvermijdelijk ontstonden ook daar tal van sagen en legenden.

WAAR DE LAPNAMEN IN DE VISSERIJ VANDAAN KOMEN...

Een deel van die verhalen ontsproten uit angst voor het duister. In een tijd waarin alleen de maan wat licht gaf op het verlaten strand of de duinenpaadjes, moest al niet veel gebeuren om klappertandend van angst naar huis te snellen met het verhaal dat men Roeschaard was tegengekomen... de hond met de rammelende kettingen, de watergeest die zich in tal van gedaanten kon veranderen. Je kon hem tegenkomen in beken, poelen, onder bruggen, maar ook op zee, vaak vermomd als grote kabeljauw en dan riskeerde je je hachje. Interessant is wel dat Roeschaard als verklaring werd gezien voor het geven van bijnamen, een gebruik dat was ontstaan omdat er zoveel vissers dezelfde achternaam droegen. Volgens de sage echter diende die bijnaam als bescherming. Zo kon je je verschalken want met een lapnaam wist Roeschaard niet wie je was. Zeker wanneer je was 'gedoopt' met deze woorden: "Ik doop u en Roeschaard, die lelikaard, kere zich om, romme, domme, dom... je naam is 'Schele' of 'Púste' of 'Klakke' ..." een bijnaam waar je voor de rest van je leven mee opgescheept zat.

SAGEFIGUREN EN VREES VOOR DE VERDRINKINGSDOOD

Een wat gelijkaardige sagenfiguur was de Nekkerman. Een geest die je overal kon aantreffen waar er water ruiste. Dat wezen vermomde zich wel eens als scheepsjongen om de vissers voortijdig uit hun bed te halen met de roep: "Wekke, wekke, de wind staat in mijn nekke...". Veel van die verhalen over watergeesten werden echter in eerste instantie verteld om kinderen weg te houden van het water en van de zee. Want verdrinkingsgevaar lag altijd op de loer. Een ietwat zelfde angst voor de zee, kleefde ook aan de Eeuwige Kruier, de man die veroordeeld werd om ten eeuwiggen dage zijn

net door het water te trekken. De man die ergens tussen hiernumaals en hiernamaals vertoefde, was een gevaar voor ieder die ging kruien, want hij deed niets liever dan roepen "hoe dieper, hoe meer... hoe dieper, hoe meer...". Iets wat natuurlijk waar was, hoe dieper je je net duwde, hoe meer garnalen je ving. Alleen, wanneer je té diep ging kruwen en in een 'kelle' kopje onder ging, kon je serieus in de problemen komen. De Eeuwige Kruier tegenkomen gebeurde niet dagelijks, maar velen vertelden rond dat ze het lichtje van zijn lantaarn hadden gezien. En zo werd menig lichtje op zee wel eens verkeerdelijk gezien als de Eeuwige Kruier.

DE KLOKKEN VAN HET OUDE OOSTENDE...

Je kon op zee niet alleen vreemde zaken zien, je kon ook vreemde zaken horen. Zaken uit een ver vervlogen tijd. Verhalen die eindeloos opnieuw herinnerden aan wat er vroeger was gebeurd. Wanneer je bijvoorbeeld in de kerstnacht voorbij Oostende vaarde, kon je klokkengelui horen. De vissers dachten dat het de klokken waren van het verdwenen Ter Streep, het eiland met daarop het oude Oostende dat in de middeleeuwen door de zee was opgeslokt. Maar een plausibeler uitleg is dat de wind toevallig uit het zuiden waaide en het niet meer was dan de klokken van de middernachtsmis die over de zee aan kwamen beieren. En nog veel meer verhalen vallen te rapen aan de kust... over zeemeerminnen, spookschepen, duivelsputten, de heks Babbe Roere die zich in een kraai kon veranderen, schippers die een pact met de duivel sloten... Hoorde je dat als kind 's avonds laat vertellen door je oude grootvader die al één en ander "waarlijk" had meegemaakt en "mocht doodvallen als 't niet waar is" en je kroop dan in je beddenbak, mocht je zeker niet vergeten om je klompen neus aan neus te zetten, anders zou ze wel eens durven komen, de kokkemare, en met haar de meest angstaanjagende dromen...

Katrien Vervaele

■ Om te ontsnappen aan Roeschaard, volstond het als visser om jezelf een lapnaam aan te meten (Nationaal Visserijmuseum Oostduinkerke)